

27.2.2023

LÄHISUHDEVÄKIVALLAN SOVITTELUN JATKAMINEN

Valtioneuvoston asettaman rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan tehtävänä on ohjata, seurata ja kehittää sovittelun valtakunnallista toimintaa (laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015, 6 §). Neuvottelukunnan tehtäväksi on täsmennetty valtioneuvoston asetuksella (12.4.2006/267, 1 §) mm. sovittelua koskevien kehittämissuositusten tekeminen sekä lain yhdenmukaisten soveltamiskäytäntöjen edistäminen. Neuvottelukunnassa on laaja asiantuntijaedustus usealta eri hallinnon- ja palvelujen alalta.

Marinin hallitusohjelman mukaan: ”Sovittelun käyttöä vahvistetaan oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi. Sovittelua ei käytetä tilanteissa, jossa se saattaa uhata uhrin oikeusturvaa. Arvioidaan lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkamista.” Tässä lausunnossa rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta lausuu lähisuhdeväkivallan sovittelun jatkamisesta. Neuvottelukunta toteaa, että sovittelu on ensisijaisesti konfliktinratkaisumenetelmä, eikä sillä ole tarkoitus korvata väkivallan osapuolten tukipalveluita. Lähisuhdeväkivaltailmiöön kuuluu laajasti erilaista ja erilaisissa suhteissa tapahtuvaa väkivaltaa (fyysinen, henkinen, taloudellinen yms.). Näin ollen sovittelun ammattihenkilöstöllä on oltava valmius arvioida yksittäistapausten soveltumista sovitteluun ja antaa laadukasta palveluohjausta. Tämä lausunto perustuu aiheeseen liittyvään laajan tietopohjaan, joka koostuu ajankohtaisesta tutkimustiedosta, asiantuntijakuulemisista, aikaisemmin esitetyistä kehittämissuosituksista, sovittelun asiakaspalautteesta sekä sovittelun tilastojen tulkinnoista. Myös lähisuhdeväkivallan sovittelua kohtaan esitetyjä huolia on kuultu.

Helmikuussa 2023 valmistuneen, lähisuhdeväkivallan osapuolten kokemuksia käsittelevän tutkimuksen mukaan suurin osa lähisuhdeväkivallan osapuolista on tyytyväisiä sovitteluprosessin käytännön toteutukseen. Tutkimuksen mukaan sovittelijoiden toiminta koettiin taitavaksi ja puolueettomaksi. Myös sovittelussa syntyneitä sopimuksia oli noudatettu hyvin. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että sovittelulla on ollut hyödyllisiä vaikutuksia tutkimushenkilöiden elämään sekä väkivallan päättymiseen tai vähenemiseen. (Shemeikka ym. 2023). Neuvottelukunta kuitenkin tunnistaa, että tutkimuksen aineisto on suppea, eikä vaikutuksia voi riittävästi arvioida lyhyellä seuranta-ajalla. Tuloksissa ilmenee yksittäisiä kokemuksia, joiden perusteella sovittelun tavoitteet eivät ole toteutuneet. Tällä perusteella neuvottelukunta näkee tutkimuksessa esitetyt kehittämissuositukset tärkeinä sovittelupalvelun laadun turvaamiselle.

Osin samankaltaisia kehittämissuosituksia antoi myös STM:n nimeämä kehittämistyöryhmä vuonna 2019 julkaistussa raportissaan. Sen pohjalta Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) on kehittänyt sovittelumenettelyä. Kehittämistä on toteutettu ja tullaan toteuttamaan yhteistyössä lähisuhdeväkivallan vastaista työtä tekevien asiantuntijoiden, tutkijoiden sekä sovittelupalveluntuottajien kanssa. Prosessissa syntyneellä *Lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvän käytännön mallilla* vahvistetaan sovittelun ammattihenkilöstön ymmärrystä lähisuhdeväkivallan ja sen osapuolten suhteiden monimuotoisuudesta sekä annetaan mm. työkaluja sovittelun edellytysten arviointiin. Malli julkaistaan keuhällä 2023.

Neuvottelukunta huomauttaa, että sovittelun lakisääteisten edellytysten arvioinnin voidaan katsoa toimivan jo nyt suhteellisen hyvin. Tämä käy ilmi niin tuoreesta tutkimuksesta (Shemeikka ym. 2023) kuin THL:n julkaisemista, rikossovittelun virallisista tilastoista. Tutkimuksessa käsitellyn aineiston perusteella sovittelutoimistoissa oli vuosina 2020 - 2021 tehty kielteinen sovittelun aloittamis päätös 43 prosentissa saapuneista, lähisuhdeasioita sisältäneistä sovittelualoitteista. Neljännes kielteisistä päätöksistä perustui sovittelun ammattihenkilöstön arviointiin sovittelun edellytysten täyttymättömyydestä ja 47 prosentissa kaikilta osapuolilta ei saatu suostumusta. Tämän lisäksi käynnistyneistä sovitteluprosesseista keskeytyi noin 15 prosenttia. Tällä perusteella niin vapaaehtoinen osallistuminen, keskeyttäminen kuin ammattihenkilöstön kyky arvioida sovitteluun sopivien tapausten kriteereitä toteutuvat hyvin. Uusi hyvän käytännön malli tuo entisestään lisää systematiikkaa ja työkaluja etenkin arviointityön tehostamiseen.

THL on myös analysoinut vuonna 2022 kerättyjä lähisuhdeväkivallan sovittelun asiakaspalautteita. Palautteet tulevat THL-sovittelun verkkosivuille helmikuun 2023 aikana. Aineisto osoittaa, että lähisuhdeväkivallan sovittelun

27.2.2023

osapuolet ovat jopa muita sovitteluasiakkaita tyytyväisempiä sovittelun laatuun ja omaan palvelukokemukseensa. Sukupuolen mukaan tuloksissa ei myöskään ollut systemaattisia eroja.

Neuvottelukunta tunnistaa, että lähisuhteissa tapahtuva, useimmiten naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa vakava ongelma. Erityisesti parisuhdeväkivallalle on tyypillistä, että väkivalta on toistuvaa. Väkivallan ehkäisemiseksi ja katkaisemiseksi tulee tarjota väkivaltaiseen käyttäytymiseen puuttuvia ohjelmia ja uhreille tukipalveluja. Sovittelu voi osaltaan toimia yhtenä ensimmäisistä paikoista, jossa osapuolet pääsevät käsittelemään väkivaltaa ja pohtimaan tilannettaan. Heitä tuetaan myös palveluihin hakeutumiseen. Käräjäoikeuskäsittely ei mahdollista tällaista osapuolten välistä keskustelua ja palveluohjausta. Myös tuore tutkimus korostaa sovittelun yhteyttä muihin tukipalveluihin (Shemeikka ym. 2023). Neuvottelukunnan mukaan lähisuuhdeväkivallan sovittelutapauksissa korostuu poliisin esitutkinnan merkitys väkivallan toistuvuuden tunnistamiseksi.

Lähisuuhdeväkivallan sovittelun kehittämisen ja arvioinnin kannalta on keskeistä, että tutkimuksen tekemistä voitaisiin helpottaa esimerkiksi lainsäädäntöä muuttamalla. Tulevaisuudessa tutkimusten näytön taso on voitava turvata, jotta sovittelun seurannasta ja vaikuttavuudesta saadaan luotettavammin tietoa. Neuvottelukunta myös katsoo, että seuraavaksi tulisi kartoittaa aiheesta tehtyä, kansainvälistä tutkimusta ja tuoda tällaisessa kirjallisuuskatsauksessa esiin myös lähisuuhdeväkivallan sovittelun menettelyllinen kirjo eri maissa.

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta katsoo edellä kuvatuin perustein, että lähisuuhdeväkivallan sovittelua voidaan jatkaa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain 9.12.2005/1015 mukaisesti. Samalla neuvottelukunta esittää, että lähisuuhdeväkivallan toistuvuuden ja vakavuuden arviointiin kiinnitetään erityistä huomiota. Sovittelumenettelyä tulee edelleen kehittää kiinteässä yhteistyössä lähisuuhdeväkivallan vastaista työtä tekevien ja väkivallasta irrottautumista tukevien tahojen kanssa, kansainväliset sopimukset jatkossakin huomioiden. Neuvottelukunta varmistaa osaltaan, että sovittelukentän sisäinen laadunvalvonta ja arviointi tulevat jatkumaan.

Helsingissä 27.2.2023, rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnan puolesta,

Puheenjohtaja Aarne Kinnunen